



*Marginaltegning (hel størrelse) i et håndskrift af Magnus Erikssons allmänna stadslag. Se Rig. 1971:3.*

*Foto: Erland Sjöstedt, Göteborg.*

I det særdeles værdifulde frisiske museum i Leeuwarden har jeg i museets samling af torturredskaber set to sammenlængede sten, ligeledes til at bære om halsen, men med et helt andet formål. Stenene brugtes nemlig under pinligt forhør af mistænkte »kættere« (protestanter), efter at Filip II havde sluppet den frygtelige inkquisition løs i Nederlandene. Den mistænkte kunne da blive anbragt i en gabestok med stenene hængt om halsen, vel sagtens til han eller hun faldt i afmagt, stenene er nemlig store og tunge. Så tunge var de sten, man her til lands brugte som strafferedskab, åbenbart ikke. Noget andet er, at de ganske sikkert følte tunge af de kvinder, der enten for indbyrdes kivagtighed eller for løsagtiges æreskænden af godtfolk, pustende og stønnende under vægten både af stenene og skammen måtte slæbe sig hen ad byens gader, ombruset af latter og spot.

*H. K. Kristensen.*

*Kilder: Gunnel Hedberg: En skamprocession, Rig. 1971, s. 89-91. Riber-ret § 27 efter Kolderup-Rosenvinge. Gl. da. love V, øvrige da. lov citater efter Danmarks Riges Breve, 2. rk. II, 118-46. Kinch: Ribe I, 628f.*

## DA JENS HANSEN I SKONAGER MÅTTE KØBE KONGENS FRED

I den blodrige renæssancetid med dens stærke levelyst, megen drikkeri og alt for frit løb for utæmmede lidenskaber, måtte man jævnlig leve livet farligt. Kården sad løs i skeden hos adelsmændene, når det stærke øl tøm-

tes af kanderne, og viddet randt ud, og der var farer ved borgernes bataljer med de mange blodige optrin, således som vi især kender det fra den tids Ribe. Og det kunne også ske for ellers skikkelige bondemænd, at de »kom for skade desværre« at slå en anden ihjel.

I 1647 kom *Jens Hansen i Skonager* således til at dræbe *Jep Hansen i Orre*. Det store spørgsmål var, om det var sket i nødværge eller som hævn for sår eller hug, eller om han havde dræbt en sagesløs. Sandemændene (nævningerne) fandt, han havde handlet i nødværge, og svor ham til hans fred, dvs. at hvis han formåede at udrede en bod til den dræbtes arvinger og betale kongen for fredkøbet, slap han for at blive fredløs.

Begge dele klarede Jens Hansen, men rigtignok på en såre dyr måde. Ganske vist skulle hans fædrene slægt – »hans køn« – hjælpe. Men det ser ikke ud til, at det er sket i nævneværdig udstrækning. Han måtte derfor pantsætte alt, hvad han ejede, til eftermålsmanden på den afdøde hustrus og børns vegne, indtil boden var betalt. Eftermålsmanden var den dræbtes broder *Peder Hansen i Orre*. Med ham må Jens Hansen (eller måske hans fuldmægtig) have forhandlet. Mens forhandlingerne stod på, synes enken at have født et barn, da det yngste barn bærer faderens navn Jep. Netop dette kan godt have strammet kravene.

11. januar 1648 stod eftermålsmanden da på Skast herreds ting på sin sal. broder Jep Hansens børns vegne og fik et tingsvidne på, at Jens Hansen i Skonager »stod her i dag for dom og kendes og tilstod, at han af ret vitterlig gæld [er] pligtig og skyldig sal. Jep Hansens børn af Orre ved navn Hans Jepsen, Maren, Peder og Jep Hansen 100 sdl., som er frenderbod for deres sal. fader Jep Hansen, han /disværre/ dræbt haver, og forpligtede sig og sine arvinger at betale i 3 terminer 50 sdl. den 1. dcbr. 1648, 25 sdl. til påske 1649 og 25 sdl. til

Sct. Mikkels 1649, og han pantsætter den halvgård i Skonager, han bebor og har i fæste, med huse og bygninger, bo og boskab, korn, sæd, heste og fæ, kvæg, får og svin«.

Dernæst var det Jens Hansens tur til at tage et tingsvidne. Det fik han i såre grundige og omstændige vendinger: »at Peder Hansen i Orre, ret eftermålsmand efter sin sal. broder Jep Hansen af Orre, på sin egen, og sin for<sup>ne</sup> sal. broders 3 sønner Hans, Peder og Jep og på sin broder Hans Hansens vegne i Orre med hans sal. broders hustru Kirsten Pedersdatter og hendes lauværge Per Christensen i Endrup mølle deres vilje og samtykke her i dag inden tinge for en besiddendes dom og ret er, med sin fri vilje og velberåd hu gjorde og gav for fødte og ufødte for<sup>ne</sup> Jens Hansen i Skonager og alle hans køn, født og ufødte, en evig fuld, fast og uryggelig åefred for dem og alle deres køn på fædrene og mødrene side, født og ufødte, for<sup>ne</sup> sal. Jep Hansens død og aftog,\*) som for<sup>ne</sup> Jens Hansen /disværre/ dræbt haver. Og derfor bekendte for dem og alle deres køn, fødte og ufødte, at have annammet og opbåren fuldbøder og gorsum\*\*) af for<sup>ne</sup> Jens Hansen for bemeldte sal. Jep Hansens død, så at for<sup>ne</sup> Peder Hansen for dem og alle deres køn, fødte og ufødte, gav for<sup>ne</sup> Jens Hansen og alle hans køn, fødte og ufødte, aldeles kvit og kærelos for samme drab og sag, og ikke de eller deres køn, fødte eller ufødte, vil, skal eller må anklages, stævne, kalde, eftertragte eller trætte påføre, fejde, uførme eller fejde lade for<sup>ne</sup> Jens Hansen eller nogen [af] hans køn, født eller ufødt, for for<sup>ne</sup> Jep Hansens død i nogen måder. Medens samme sag og drab at være og blive på alle sider en evig forpligt og aftalt sag, og af ingen videre rippes eller omtales, medens som det aldrig sket var ved ære og orbot-

---

\*) Aftog = bortrejse. \*\*) Tillæg til mandeboden.

mål.\*) Og til des ydermere vidnesbyrd, at således som forskrevet står uryggelig holdes og efterkommes skal, tilforpligter for<sup>ne</sup> Peder Hansen sig på alle forskrevne deres vegne dette åfred med egen hånd næst fogdens signet at underskrive«.

Dette var et såre vigtigt dokument. Efter Jyske lovs 2. bog, stk. 22 måtte kongen nemlig ikke tage mod fredkøb, før drabsmanden var forligt med den dødes slægt. Men med dette tingsvidne i hånden kunne Jens Hansen altså atter få sin fred, dog mod en ny udbetaling til kongelig lensmand, der var repræsenteret ved sin ridefoged Peder Byrgesen. Også dette ordnedes, og samme tingdag lyste ridefogden da Jens Hansen til sin fred, og herom udstedes følgende tingsvidne:

Jens Hansen fik det tingsvidne, at ridefoged Peder Byrgesen, indvåner i Ribe, »stod i dag inden tinge for en besiddendes dom og ret og lydelig gav tilkende, at eftersom Jens Hansen i Skonager /disværre/ har dræbt og omkommet sal. Jep Hansen i Orre af vanlykke og nødværge, han derefter efter sanddru og godt folks vidnesbyrd er svoren til sin fred, efter sandemænds eds formelding, som i dag for dom blev fremlagt, aflæst og påskreven. Og for<sup>ne</sup> Jens Hansen derefter med samfrænder samtykke har fæst bod og forligt sig med for<sup>ne</sup> Jep Hansens børn og frænder, tilmed de derfor i dag har gjort for<sup>ne</sup> Jens Hansen fuldkommen åfred. Da lyste for<sup>ne</sup> Peder Byrgesen *kongens fred* over for<sup>ne</sup> Jens Hansen og derhos på kongens vegne forbød alle og enhver for<sup>ne</sup> Jens Hansen for bemeldte sag nogen trætte at påføre, fejde, uførme eller fejde lade under den peen\*\*) og straf, som vedbør. Og var for<sup>ne</sup> Peder Hansen i Orre med for<sup>ne</sup> Jens Hansen til vedermålsting, der dette vinde blev beskrevet«.

---

\*) Retssag, der ikke kan afgøres ved bøder. \*\*) Poena = straf.

Nu kunne Jens Hansen så atter færdes i fred, men hvordan kunne han klare den store bod til den dræbtes arvinger? Han havde jo pantsat alt, hvad han ejede, til betaling var sket.

Han måtte ud med tiggerposen! Han fik nemlig, ligeledes samme dag, et af de tingsvidner, som gav ulykkesramte ret til at søge »velgørende kristne på hånden« (se Fra Ribe Amt 1946). Hvor har det ikke været en ydmygelse for ham at gå egnen rundt og publicere, at her kom han som en manddraber. Det er ikke uden grund, det hedder i vidnet, at det var en vandring, »han nødigt gjorde«. Dette vidne eller tiggerpas lyder således:

»Jens Hansen i Skonager lydelig gav til kende, at han /disværre/ af stor vanlykke og nødværge har dræbt sal. Jep Hansen i Orre, og han efter lovlig og sandfærdig vidnesbyrd er svoren til sin fred, har derefter forligt sig med den dodes hustru, børn og til samme frendebod en stor sum penge udlovet, såvel som tilforn, imedens sagen var i proces, derpå gjort stor bekostning, så han har udgivet og udlovet mere, end han enten af samfrænder eller egen formue kan afstedkomme, hvorfor han nødes til /som han dog nødigt gjorde/ at besøge godskikkelige mennesker om nogen hjælp og undsætning til bemeldte hans store skade og udgift, såfremt han skal blive ved næring og bjerring«. Herpå fik han så et stокkenævn af 24 dannemænd »samt menige almue og herredsmænd, som i dag ting søgte og tilstede var«.

*H. K. Kristensen.*

## ÅSTRUP KONGETIENDE

Ved reformationen overtog kongen bispetienden som herreløst gods. Under de store auktioner 1719 over ryttergods og andet kongeligt gods i Vestjylland blev også